

Uskonnontutkijan karkkikaupassa – ensikertalaisen kokemuksia AAR:sta

Helena Kupari
Helsingin yliopisto

Osallistuin marraskuussa 2015 yhdysvaltalaisen uskonnontutkimuksen kattojärjestön American Academy of Religionin (AAR) vuosikokoukseen Atlantassa. Tapahtuma järjestetään vuosittain marraskuun loppupuolella; samaan aikaan pidetään myös raamatuntutkimuksen kattojärjestön Society of Biblical Literature (SBL) vuosikokous. Kyseessä on maailman suurin konferenssi uskonnontutkimuksen saralla. Tänä vuonna kokouksissa oli puhujia yhteensä noin 4400 ja osallistujia (kuulopuheiden mukaan) kaiken kaikkiaan 9000.

Kuten osallistujamääräkin kertoo, konferenssi oli massiivinen. Se järjestettiin kolmen toisiinsa kävelysilloilla yhdistetyn pilvenpiirtäjähotellin kompleksissa, lisäksi jonkun verran työryhmiä oli sijoitettu muihin alueen hotelleihin. Tapahtumia oli käynnissä aamuseitsemästä iltakymmenen, alkaen erilaisista verkostoitumisaamiaisista ja päättyen illan vastaanottoihin ja elokuvanäytöksiin. Ensimmäiset paneelit alkoivat yhdeksältä ja viimeiset päättyivät seitsemän aikaan. Pelkästään AAR:n organisoimia paneeleita saattoi olla samanaikaisesti käynnissä nelisenkymmentä, lisäksi tulivat SBL:n sekä erilaisten yhteistyöorganisaatioiden paneelit. Tarjonnasta auttoi tekemään selkoa paitsi 500-sivuinen ohjelmakirja myös konferenssin oma kännykkäsovellus, jonka avulla oli kätevä suunnitella lukujärjestys joka päivälle.

Osallistujat asuivat enimmäkseen samoissa hotelleissa joissa paneelitkin järjestettiin, joten nelipäiväisen konferenssin aikana ei tarvinnut välttämättä astua ulos hotellimaailmasta. Lähiympäristö ei myöskään varsinaisesti houkuttanut ulkoiluun; kyse ei ollut viihtyisästä kävelykeskustasta vaan autoilun ehdoilla suunnitellusta toimistoalueesta. Omien matkatoverieni kanssa kävimme muutaman kerran viereisessä ostoskeskuksessa syömässä. Lisäksi piipahdimme Martin Luther King Jr:n elämäntyötä kunnioittavassa museossa ja vuoden 1996 olympialaisille omistetussa puistossa, jotka molemmat sijaitsivat kävelyetäisyydellä hotelleista. Rehellisyyden nimissä on kuitenkin todettava, että matkan perusteella en saanut Atlantasta juuri sen parempaa kuvaa kuin mitä antaa välilasku kaupungin lentokentällä. Konferenssipäivät kuluivat lähinnä persoonattomassa hotelliympäristössä, ja lähimmäksi ”oikeaa” Atlantaa pääsin luultavasti junamatkalla lentokentältä hotellille.

Konferenssin ohjelma toi mieleen uskonnontutkijan karkkikaupan. Paneeleita oli yllin kyllin ja niiden skaala oli laaja. Suurin osa paneeleista koostui perinteisistä esitelmistä, mutta mukana oli myös ryhmäkeskusteluja, ennalta jaossa olleita esitelmiä käsitteleviä seminaareja, tiettyjen kirjojen ympärille rakennettuja paneeleita, plenary-esitelmiä, verkostoitumistilaisuuksia sekä

tutkijantaitoja hiovia työryhmiä. Paneelien järjestämisestä vastasi yli 160 temaattisesti jakautunutta ryhmää, mikä takasi niiden suuren sisällöllisen variaation. Uusia ryhmiä syntyy – ja vanhoja kuolee – jatkuvasti, ja konferenssissa järjestettiin tilaisuuksia myös ryhmien perustamisen byrokratiasta.

Itse valikoin ohjelmasta tapahtumia omien kiinnostuksenkohteideni pohjalta. Seurasin paneeleita, joita olivat järjestäneet muun muassa Body and Religion Group, Women and Religion Section, Philosophy and Religion Section, Religion, Memory, History Group ja History of Christianity Section. Alun perin suunnittelin osallistuvani myös muutamaa erityisen ajankohtaista aihetta (kuten rotumellakat Yhdysvalloissa tai ISIS) käsittelevään paneeliin yleissivistyksellisessä hengessä, mutta tämä ei toteutunut. Aina löytyi joku paneeli joka tuli niin lähelle omaa tutkimusaihetta että sitä ei voinut ohittaa. Ja välillä oli levättäväkin.

Kuten aina konferensseissa, paneelien sisältöä ei voinut täysin ennustaa edes abstrakteihin tutustumalla, ja valintani sisälsivät sekä positiivisia yllätyksiä että pettymyksiä. Kaikkein antoisin kokemus oli Pentecostal-Charismatic Movements –ryhmän organisoima paneeli teemasta “After Marie Griffith’s *Gods Daughters: Narrating the Power of Submission in Contemporary Pentecostalism*”. Nimensä mukaisesti sessiossa puitiin Griffithin klassikkoetnografian antia amerikkalaisen evankelikaalisuuden tutkimukselle usean panelistin voimin, mukana myös kirjailija itse. Yhtäältä keskittyminen yhteen kirjaan teki paneelista tavanomaista fokusoidumman. Toisaalta panelistien puheenvuoroissa ja yleisessä keskustelussa nostettiin esille monia teemoja ja kysymyksiä, jotka kiinnostavat myös muita kuin evankelikaalisuuden tutkijoita. Näitä olivat esimerkiksi toimijuus, sukupuoli, uskonnon ja politiikan suhde, uskonnon terapisoituminen, etnografinen metodi, teorian paikka uskonnontutkimuksessa sekä tutkijanura. Kaiken kaikkiaan tilaisuudesta välittyi tunnelma, että tässä tutkimusyhteisö pohtii kriittisesti ja rakentavasti omaa historiaansa yhden merkkiteoksen tarjoamasta perspektiivistä käsin. Jäin pohtimaan, voisiko vastaavia tilaisuuksia järjestää Suomessakin. Onko meillä samanlaisia yhteisöjä tai samanlaisia teoksia? Vai ovatko tutkijoiden verkostot kuitenkin lähinnä kansainvälisiä, vaikka tutkimuskohteena olisikin Suomi?

Minulla oli konferenssissa myös oma esitelmä, jossa käsittelin suomalaisten ortodoksinaisten uskonnollisen maun rakentumista suhteessa luterilaisuuteen Pierre Bourdieun teorian valossa. Esitelmän aihe pohjautui *Critical Theory and Discourses on Religion* –ryhmän keväiseen hakuiltomoitukseen, jossa todettiin muun muassa seuraavaa: “On the occasion of the 20th anniversary of Bourdieu and Haacke’s Free Exchange and the 60th anniversary of Adorno’s Prisms, we invite proposals that use these works – or the writings of Bourdieu, Adorno, and Haacke more broadly – as lenses through which to examine (e.g.) economics, class distinctions, taste, and art in the study of religion.”

Paneelissa, johon esitelmäni oli sijoitettu, ei kuitenkaan puhuttu Theodor Adornosta tai Hans Haackesta mitään. Mukana oli kolme esitelmää, joissa kaikissa hyödynnettiin Bourdieuta ja kahdessa kolmesta puhuttiin ensisijaisesti yhteiskuntaluokasta ja uskonnosta. Tämä kertoo

siitä, että vaikka ryhmät esittävät hakuilmoituksissaan toiveita esitelmien teemoista, paneelien saama muoto riippuu olennaisesti siitä, minkälaisia abstrakteja konferenssiin lähetetään.

Ennen esitystä minua hermostutti paneelini luokkapainotteisuus, sen otsikkokin oli "Class, Cohort, and Aesthetics in the Study of Religion". Omassa tutkimuksessani yhteiskuntaluokka ei ole ollut relevantti teema – sukupuoleen, etnisyyteen ja vähemmistöasemaan liittyvät sosiaaliset hierarkiat kylläkin. Koska paneelin fokus ja oma tutkimukseni eivät täysin kohdanneet, koin myös yleisökysymykset haastavammiksi kuin konferensseissa keskimäärin; sain tiedusteluja muun muassa haastattelemini naisten luokka-asemasta. Kaiken kaikkiaan sijoittuminen luokkapaneeliin sai minut miettimään yhteiskuntaluokan asemaa suomalaisessa uskontotieteessä. Ehkäpä tämä teema ansaitsisi enemmän huomiota paitsi omassa tutkimuksessani myös suomalaisessa tutkimuksessa laajemmin?

Viime kädessä konferenssin isoin anti ei kuitenkaan ollut yksittäisissä paneeleissa tai omassa esitelmässäni, vaan yleisemmän tason opeissa ja kokemuksissa. Näitä sulattelen edelleen, mutta näin tuoreeltaan onnistun sanoittamaan ainakin seuraavat ensikertalaisen kävijän huomiot. Ensinnäkin, nyt tiedän, miksi konferenssiesitelmiä kutsutaan "papereiksi". AAR:ssa on vallalla esitystapa, johon kuului paperista luettu esitelmä ilman PowerPointia tai muuta lisämateriaalia. Esitykset olivat useimmiten sekä asiapitoisia että viihdyttäviä – mutta ne perustuvat valmiille tekstille, eivät vapaalle puheelle. Kyse on selvästi amerikkalaisen konferenssipaneelin vakiorakenteesta, johon liittyy muitakin elementtejä, kuten keskustelun sijoittaminen vasta kaikkien esitelmien perään. Näistä käytännöistä pääsi jyvälle jo muutaman paneelin seurattuaan. Samalla vahvistui kuitenkin tunne siitä, että sisäpiiriläisyys amerikkalaisessa yliopistomaailmassa yhdisti valtaosaa osallistujista monilla sellaisillakin tavoilla, jotka eivät avautuneet ulkopuoliselle yhtä helposti. Kansainvälisten jäsenten illanvietossa kerrottiin "kansainvälisten" osallistujien määräksi noin 600, mikä tarkoittaisi sitä, että yli 90 prosentilla konferenssin osallistujista oli kytkös pohjoisamerikkalaiseen yliopistoon.

Toiseksi, nyt uskon hieman aiempaa vakaammin siihen, että tutkimusmaailman merkkihenkilöt ja portinvartijatkin ovat vain ihmisiä. Suomessa väitelleen tuoreen tohtorin silmin monet kansainväliset akateemiset instituutiot tuntuvat kaukaisilta. Keitä ovat esimerkiksi ne taruolennot, jotka toimittavat arvostetuimpia journaaleja ja julkaisusarjoja, ja kuinka heitä rohkenisi lähestyä? AAR:ssa on tilaisuus havainnoida omin silmin, kuinka toimittajat mainostavat journaaleitaan, temaattisten ryhmien jäsenet päättävät seuraavan vuoden painopisteistä ja oman tutkimusalan suurimmat nimet pitävät puheenvuoroja. Samalla näistä hahmoista ja prosesseista tulee omassa mielessä asteen arkisempia ja helpommin lähestyttäviä.

Kolmanneksi, AAR on verkostoitujan paratiisi, mutta valmistautumaton voi myös hukkaa ihmispaljouteen. Konferenssi kokoaa yhteen valtaosan uskonnontutkimuksen amerikkalaisista nimistä ja ison joukon muunmaalaisiakin. Se myös tarjoaa monenlaisia tilaisuuksia kontaktien luomiseen, esimerkkeinä asialle pyhitetyt työryhmät sekä temaattisten ryhmien kokoukset, joihin kaikki halukkaat voivat osallistua. Samanaikaisesti väkeä on niin paljon, että juuri niihin itselle tärkeisiin ihmisiin tuskin sattumalta törmää. Jos osallistun konferenssiin uudestaan,

käyn osallistujalistan tarkemmin läpi etukäteen ja etsin kiinnostavia kontakteja. Konferenssin aikana ohjelmaa on koko ajan niin paljon, että yksittäisten tutkijoiden profiileihin ei ehdi perehtyä.

Neljänneksi, AAR:n ilmapiiri heijastelee uskonnon relevanssia ja vireyttä pohjoisamerikkalaisessa yhteiskunnassa. Siten AAR on omiaan kohottamaan uskonnontutkijan ammattiyhteisöä. Esimerkiksi, en osallistunut yhteenkään politiikkaa tai taloutta käsittelevään paneeliin, mutta uskonnon yhteys Yhdysvaltojen yhteiskuntajärjestelmään nousi esille monessa kuulemassani puheenvuorossa. Hotellien käytävillä myös vaelsi merkittävässä määrin ihmisiä, jotka olivat paikalla uskonnollisen yhteisönsä edustajina tai tunnustivat vakaumustaan vaatetuksensa kautta. Muun muassa nämä keskustelut ja kohtaamiset, yhdessä tapahtuman suuren koon kanssa, vahvistivat konferenssin välittämää kuvaa uskonnontutkimuksesta elinvoimaisena ja merkittävänä tieteenalana marginaalisen puuhastelun sijaan.

Tämän kokemuksen syntymistä edesauttoi osaltaan myös se, että konferenssiin osallistui sekä uskontotieteilijöitä että teologeja, ja ylipäänsä uskontoa monesta eri suunnasta lähestyviä henkilöitä. Laaja-alaisuus mahdollisti erilaisia kiinnostavia keskusteluja, kuten uskontotieteilijän (Ann Taves) ja teologin (Graham Ward) dialogin varaan rakentuneen plenary-paneelin aiheesta "‘Normativity’ and the Academic Study of Religion: Reframing the Conversation about Theology and Religious Studies". Kaiken kaikkiaan konferenssi herättelikin minua pohtimaan uudella tavalla henkilökohtaisen, eettisen, poliittisen, normatiivisen ja deskriptiivisen yhteyksiin liittyviä kysymyksiä omassa tutkimuksessani. Tätä pidän merkittävänä, yhden konferenssimatkan väärtinä antina.

Yhteenvetona totean, että AAR on kallis ja kaukana, mutta ainakin minulle se oli kokemuksena antoisa. Toki tapahtuma on hyvin Amerikka-keskeinen ja välillä heräsi epäily, voiko suomalaiseseen kontekstiin keskittyvä tutkimukseni kiinnostaa siellä ketään. Olin tyytyväinen, että esitykseni oli teoriapainotteinen, sillä tällä tasolla yhteistä kosketuspintaa muiden panelistien ja kuulijoiden kanssa oli jo enemmän. Sanoisinkin, että on tärkeää miettiä, mitä ja miten AAR:ssa kannattaa omasta tutkimuksestaan kertoa. Konferenssin positiivisena puolena pidän ehdottomasti sitä, että tutkimuskeskustelujen lisäksi monet muutkin tutkijan työnkuvaan sisältyvät tehtävät saavat ohjelmassa sijaa. Työryhmissä opetetaan tiedottamista, ajanhallintaa, CV:n rakentamista ja muita tärkeitä taitoja – siis avataan ja sanoitetaan tutkijantyön "hiljaista tietoa". Konferenssialueella on myös valtava kirjanäyttely, jossa voi tavata kustannustoimittajia ja keskustella omista projekteistaan. Näistä mahdollisuuksista on varmasti erityisen paljon hyötyä nuorille tutkijoille.

Kokemukseni perusteella voin siis suositella AAR:n vuosikokoukseen osallistumista suomalaisille uskontotieteilijöille, varsinkin jos oma tutkimusaihe linkittyy kansainväliseen kontekstiin tai sivuaa kansainvälisiä teoreettis-metodologisia keskusteluja. Atlanta nyt ei paikkana ollut erityisen kiinnostava, mutta isäntäkaupunki vaihtuu vuosittain: vuoden 2016 kokouspaikka San Antonio ja vuoden 2017 Boston houkuttelevat jo turismimielessäkin huomattavasti enemmän!